

mondriaan

Wat bracht Piet Mondriaan
naar Uden en wat liet hij na?

Uden

1917-2017 Mondriaan tot Dutch Design

Colofon:

Uitgave: Uden in Geschriften.

Samengesteld door Harrie van Schijndel, Marijke de Korte - Nieuwenstein en Jacques Versteeg.

Met medewerking van Stichting Het Uden-archief van Bressers.

Vormgeving: Wilson Design, Ad van den Broek.

Drukwerk: Drukkerij der Kinderen, Uden.

© 2017 Stichting 'Uden in Geschriften'.

ISBN: 978-90-77471-17-3

Disclaimer: De redactie heeft getracht alle rechthebbenden van de teksten en afbeeldingen in dit boekje te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat rechten zijn geschonden, dan kunnen zij zich wenden tot de stichting UIG.

Voorwoord.

Dit boekje is uitgegeven vanwege het 100-jarig bestaan van de kunststroming "DE STIJL" van 1917 tot 2017.

Piet Mondriaan was een belangrijk lid van deze stroming. Hij verbleef door toedoen van zijn vriend Albert van den Briel van januari 1904 tot februari 1905 in de Sint-Janstraat 27 te Uden. De reden dat hij naar Uden kwam, had te maken met een zware persoonlijke crisis, opgelopen in een tamelijk agressieve, anarchistische kunstenaarsgroep in Amsterdam. Hij was eerder al in Nistelrode geweest maar vond in Uden een leverancier, waar hij schildersattributen kon kopen. Tevens vond hij hier woonruimte bij Louis "Lewieke" van Zwanenbergh. Piet had nauwelijks contact met de gevestigde orde in Uden. Hij ging veel op pad op zijn speciaal ingerichte fiets met schildersezels. Hij maakte onderweg veel contact met de eenvoudige, plaatselijke boerenbevolking. "Een van die boeren in Dinther heeft mij genezen", liet hij zijn vriend Albert van den Briel weten.

Piet Mondriaan heeft in Uden en omgeving een 25-tal werken gemaakt, variërend van landschappen, boerderijen, boereninterieurs tot molens en koeien. Voordat hij naar Uden kwam, schilderde hij nog in de geest van de Haagse school. In de jaren vijftig was hij in Uden volkomen

vergeten, terwijl hij al wereldwijd bekend was met zijn abstracte schilderijen in primaire kleuren. In een krantenknipsel werd zelfs gevraagd of iemand nog iets wist over een zekere meneer Mondriaan.

Wat de meeste mensen niet weten, is dat Piet Mondriaan en Vincent van Gogh achterneven zijn van elkaar. Een duidelijke overeenkomst was een streng christelijke opvoeding en een vader die niet wilde dat hun zoon kunstenaar zou worden. Beiden hebben zich laten inspireren door het Brabantse platteland, waardoor duidelijke overeenkomsten tussen hun schilderijen te zien zijn. Ze ontwikkelden zich later in hun leven op totaal verschillende wijze.

In 1994, vijftig jaar na de dood van Piet Mondriaan, heeft men in Uden veel aandacht aan hem besteed o.a. met een tentoonstelling in de Pronkkamer en het Museum Religieuze Kunst.

Opvallend is de enorm grote invloed die het werk van Mondriaan en "DE STIJL" had op het gebied van kunst, architectuur, grafische vormgeving en mode. Kortom, Piet Mondriaan heeft duidelijk zijn sporen nagelaten. "Piet de Schilder" is en blijft een kunstenaar, voor altijd.

Harrie van Schijndel

Wie weet er iets van een zekere mijnheer Mondriaan?

Deze oproep stond in de Udensche Courant van 1 augustus 1963.

Was men Piet Mondriaan vergeten?
Zo'n wereldberoemde schilder "onbekend"
in Uden?

Lees het onderstaande artikel.

WIE WEET IETS VAN...

Wie weet iets van een zekere Mijnheer Mondriaan die in de jaren 1904—1905 in Uden heeft gewoond in de buurt van het postkantoor....? Hij was een jood en deed aan schilderen. Zeker zijn door hem ook landschappen en boerderijen geschilderd. De Heemkundekring stelt zeer veel belang in deze persoon en ieder die ook maar iets van dhr. Mondriaan afweet wordt beleefd verzocht dit te willen mededelen aan leden van het bestuur van de Heemkundekring t.w. de heren Th. v. d. Logt, dhr. Heessen, om er maar een paar te noemen. Ook kan men zijn mededeling doen aan de VVV welke gevestigd is in het witte huis op de markt, aan dhr. Demouge van het gemeentehuis of aan dhr. W. v. d. Elzen, Hoenderbosch.

Piet Mondriaan in zijn jonge jaren.

Geboren op 17 maart 1872 in Amersfoort.
Overleden op 1 februari 1944 in New York.

Het geboortehuis van Piet Mondriaan.

Zijn vader was hoofd van de christelijk nationale school.
Het gezin Mondriaan woonde bij de school.
De verhouding tussen vader en zoon was koel.
Zijn vader was erop tegen dat Piet kunstenaar zou worden.

Piet Mondriaan in zijn jonge jaren.

Zoonlief koos toch zijn eigen pad en volgde diverse teken- en schildersopleidingen.

- 1886: schilderlessen van zijn vader en oom Frits.
- 1890: LO-akte tekenen.
- 1892: MO-akte handtekenen en perspectief. Tevens wordt hij toegelaten tot de rijksacademie van beeldende kunst Amsterdam.
- 1897: Academie in Amsterdam.

Hoe raakte Mondriaan verzeild in Uden?

Zijn vriend Albert van den Briel heeft Mondriaan overgehaald om naar Uden te komen.

Albert is geboren in 1881 te Aalst (Eindhoven). Hij studeerde medicijnen en biologie.

Albert en Piet hadden elkaar in Utrecht ontmoet tijdens een uitvoering en waren bevriend tussen 1899 en 1938.

Beiden hadden behoefte aan rust en ruimte en vonden dit in Oost-Brabant.

Piet Mondriaan ontvluchtte de Anarchistische kunstenaarsgroep, maar werd zelfs tot in Uden door leden hiervan achtervolgd.

Via Albert kreeg Mondriaan een jonge hond van een schapenboer. Mondriaan noemde zijn hond "Beppie", als variant op de naam van zijn beste vriend Albert.

Beppie vergezelde Mondriaan als trouwe zwijgzame huisgenoot over de "woeste gronden", door akkers en heidevelden in de omgeving van Uden en Nistelrode.

Albert met het hondje Beppie van Piet Mondriaan.

Waarom koos Piet Mondriaan voor Uden?

Op maandag 18 januari 1904 vestigde Piet Mondriaan zich in Uden aan de Sint-Janstraat 27.

De dag na zijn aankomst laat hij zich als kunstschilder inschrijven in het bevolkingsregister van Uden. Piet kiest voor het welvarende Uden als woonplaats, omdat het betrekkelijk groot is, een schilderswinkel heeft, een postkantoor, een goed winkelbestand en ruime vervoersvoorzieningen voor een inwonertal van circa 5.000. In Uden leerde hij de boerenmanier van koffiezetten en bleef deze zijn verdere leven trouw. Zijn koffieritueel zorgde in zijn omgeving voor veel verbazing en hilariteit. Verder hield hij erg van boerenmelk met zoute boter en ham, met daarnaast een grote Keulse pot Brabants bier.

Ergernis van een Udenaar.

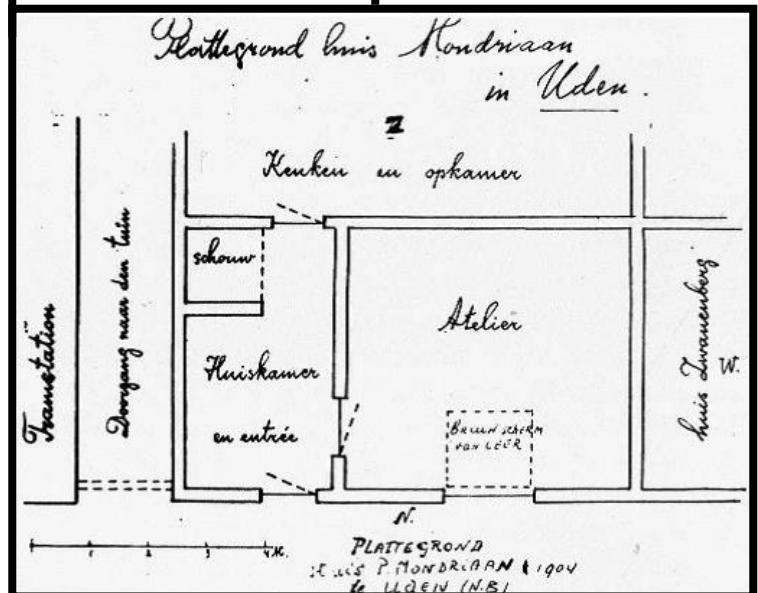
Vanaf mei 1978 kwam ik hier te wonen. Trots en blij op zoek naar de plek waar Piet Mondriaan woonde en schilderde. En wat schetste zijn verbazing..., EEN TAPIJTTEGEL werd dagelijks over de gedenkplaat "Hier woonde Piet Mondriaan 1904 - 1905", gehangen. In die tijd was hier de tapijthandel Van de Goor gevestigd.

De gevelsteen in de Sint-Janstraat.

Het jaar van Mondriaan in Uden tussen 1904 en 1905.

De situatie in de Sint-Janstraat omstreeks de tijd dat Piet Mondriaan er heeft gewoond. Links met de veranda is het tramstation. Daarnaast een doorgang en het dubbele woonhuis van Louis van Zwanebergh.

Sfeerimpressies rond 1900 te Uden.

Kapel en klooster van de zusters Birgittinessen. Nu is in een deel van het klooster het Museum Religieuze kunst gevestigd.

Spoorwegstation Uden, omgeving Losplaats, Parallelweg.

Sfeerimpressies rond 1900 te Uden.

Raadhuis Uden op de hoek van de Sint-Janstraat, Kerkstraat en Marktstraat.

Kerkstraat met de Sint-Petruskerk.

Piet Mondriaan op verkenning rondom Uden.

Piet Mondriaan bewoog zich voort op zijn "rijdend atelier" en raakte zó geïnspireerd door het Brabantse landschap. Hij stond bekend als "Piet de Schilder". Hij voelde zich in zijn manchesterpak het meest thuis tussen de boerenbevolking uit de streek.

Hannes van Nistelrode (1904).

Tekening van het rijdend atelier gemaakt door zijn vriend Simon Saris.

Piet Mondriaan en zijn Brabantse contacten.

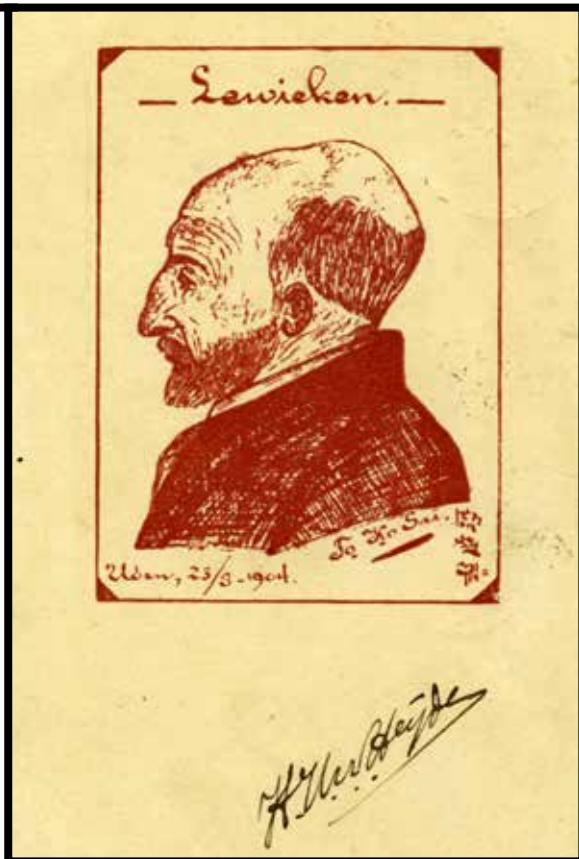
Piet had in en rondom Uden slechts contact met een paar inwoners, waaronder Louis "Lewieken" van Zwanenbergh, de huisbaas van Piet.

Piet maakte een karikatuur van zijn joodse huisbaas.

De vrouw van Lewieken was er op zijn zachtst gezegd, niet blij mee.

Hannes Kranenbroek werd door Mondriaan Hannes van Nistelrode genoemd.

Deze eenzame vrijgezel met uitgesproken opvattingen, deed Piet aan zijn eigen vader denken.

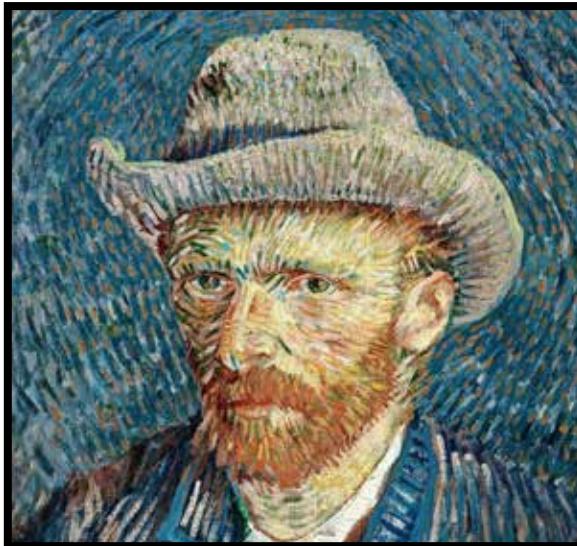
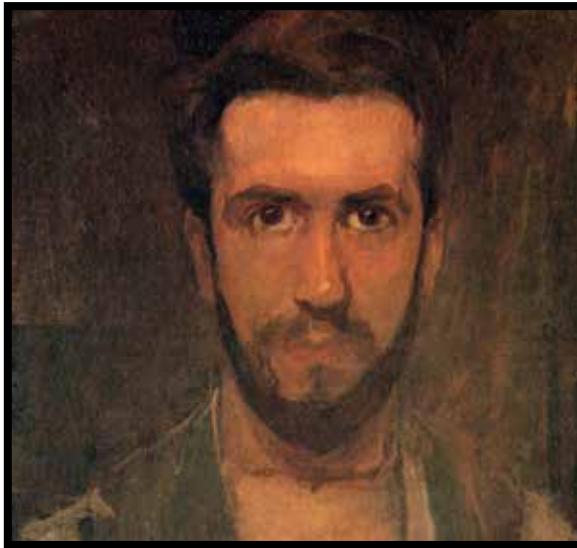

Hannes Dortmans werd door Mondriaan Hanneske van Dinther genoemd. Hij was een dierbare vriend en biechtvader voor Piet.

Van Hannes krijgt hij een kruisbeeld en dat neemt hij mee tot in New York.

Piet Mondriaan - Vincent Van Gogh

Wie had dat gedacht: Piet Mondriaan en Vincent van Gogh zijn verre achterneven!

Vincent Van Gogh

-

Piet Mondriaan

Mondriaan vertrekt uit Uden.

In 1905 brengen bevriende boeren uit Nistelrode zijn huisraad naar de haven in Veghel, voor transport naar Amsterdam.

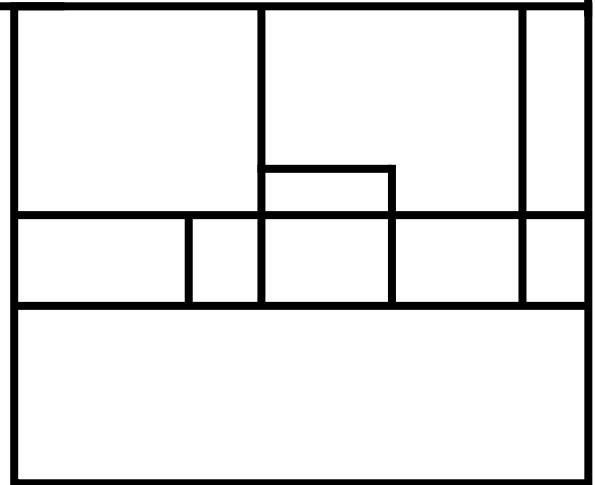

Piet Mondriaan in zijn woning aan het Rembrandtplein.
In Amsterdam, 1905-1906. Het kruisje aan de schouw, de kachel, de hoge stoel en de
kandelaar herinneren aan zijn verblijf in Uden.

De eerste tekenen van Mondriaans abstracte werk.

Tijdens zijn verblijf in Uden schilderde Mondriaan een aantal boerderijen, schuren, e.d. in Nistelrode.

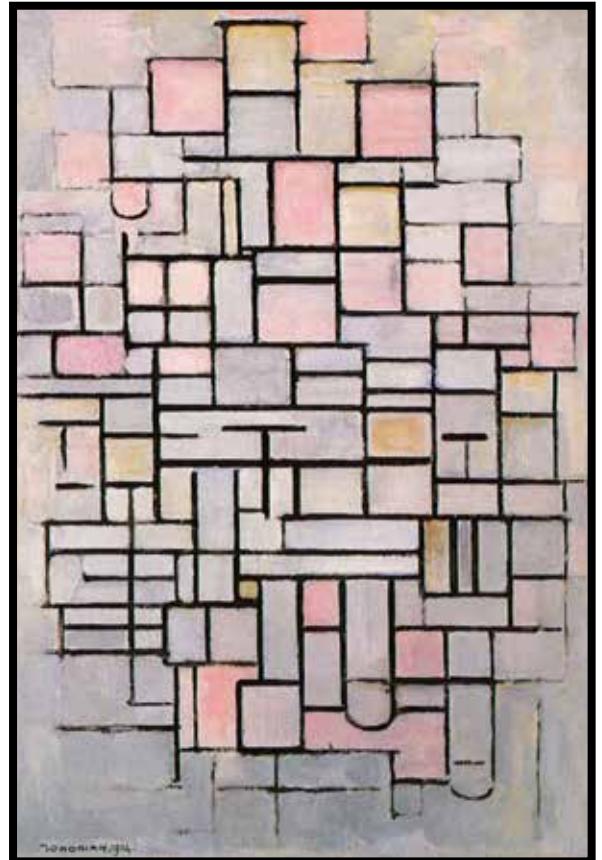
In dit werk zijn duidelijk al de geometrische vormen te zien en te herleiden tot strakke, (bijna abstracte) vormen.

Overgang naar... De Stijl.

In de jaren na zijn verblijf in Uden worden de schilderijen van Mondriaan steeds abstracter.

In 1917 werd “De Stijl” opgericht.

In 1915 vestigde Mondriaan zich in Laren. Een van de belangrijkste contacten uit deze tijd is de daar wonende schilder Bart van der Leek. Mede door dit contact heeft Mondriaan Theo van Doesburg leren kennen. Dit contact heeft bijgedragen tot de stichting van De Stijl, het tijdschrift onder leiding van Theo van Doesburg, en dus óók het ontstaan van de nieuwe richting in de beeldende kunst..., De Stijl. De Stijl zette zich in voor een nieuwe kunstvorm in een nieuwe, betere wereld. Een gelijkwaardige samenwerking tussen schilders en architecten (o.a. Gerrit Rietveld) was daarbij een belangrijk doel. Hun voornaamste uitgangspunten waren:

- universele primaire kleuren, zwart, wit en grijs,
- horizontaal en verticaal (later ook diagonaal),
- rechthoekige vormen,
- elkaar loodrecht kruisende lijnen,
- basisvormen, tweedimensionaal en driedimensionaal,
- asymmetrische composities.

De Stijl wilde een zuivere kunst. Men wilde niet langer de natuur nabootsen, geen kunst met willekeurige, subjectieve elementen.

Het eerste nummer van het tijdschrift De Stijl verscheen in oktober 1917. Mondriaan (1872-1944) leverde vele theoretische bijdragen aan het tijdschrift.

Van Parijs via Londen naar New York.

Na omzwervingen via Parijs en Londen vertrok Mondriaan in 1940 naar New York.

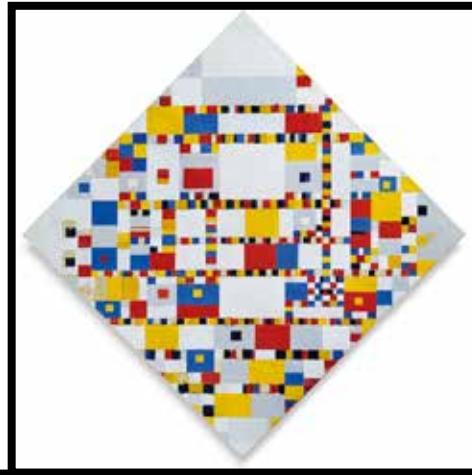
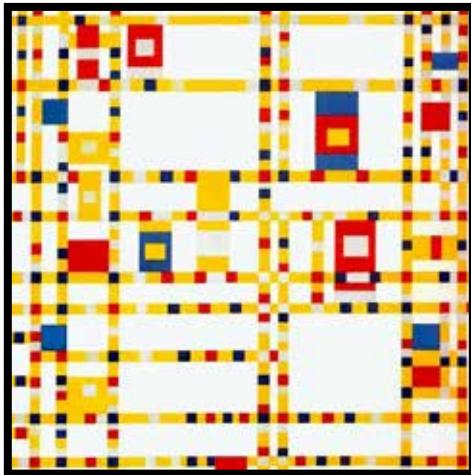
In 1943 verhuisde hij naar zijn laatste atelier, 15 East 59th Street.

Daar heeft hij zijn laatste werk voltooid met de titel: Broadway Boogie-Woogie.

Ook werkte hij hier aan zijn beroemde schilderij, Victory Boogie-Woogie dat door zijn dood onvoltooid is gebleven.

Eind januari vonden zijn vrienden hem in zijn atelier, ziek met een zware longontsteking.

Op 1 februari 1944, overleed Piet Mondriaan, bijna 72 jaar oud.

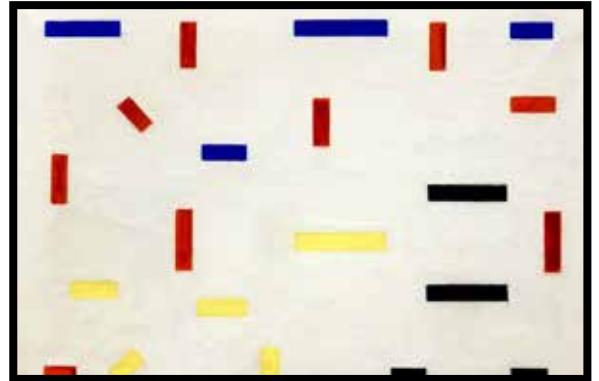

Piet Mondriaan in zijn atelier te New York.

Tijdgenoten van 'De Stijl' met hun iconen.

Bart van der Leek

Theo van Doesburg

Gerrit Rietveld

Panden in Uden beïnvloed door 'De Stijl'.

Verlengde
Velmolenweg.

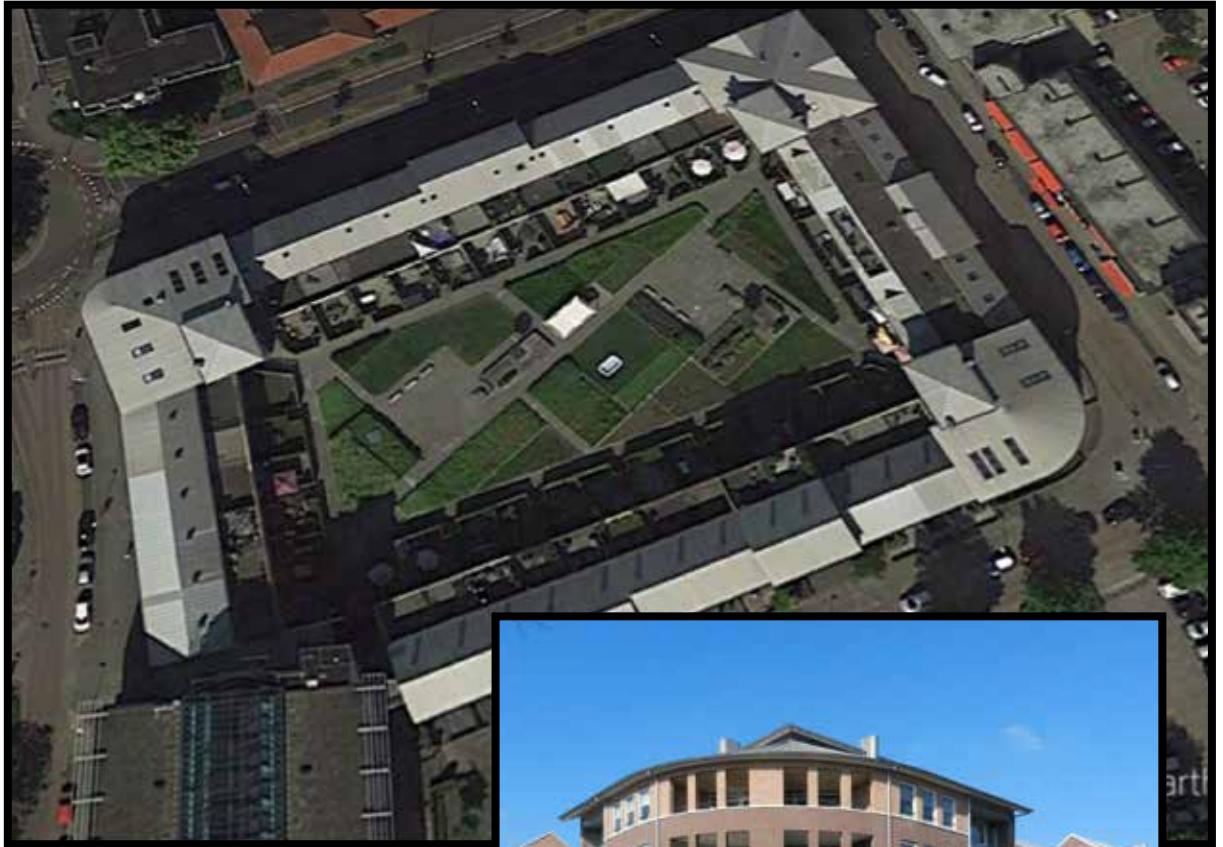

Morgenweg, Uden-Zuid.

Wat herinnert er in Uden verder nog aan Mondriaan?

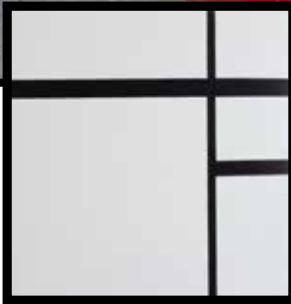
Wat herinnert er in Uden verder nog aan Mondriaan?

Aan de Koopmanstraat staat sinds 2008 het wooncomplex La Bastide.

Voor de binnentuin heeft de architect zich laten inspireren door het lijnenspel van Victory Boogie Woogie, het schilderij van Piet Mondriaan.

Wat herinnert er in Uden verder nog aan Mondriaan?

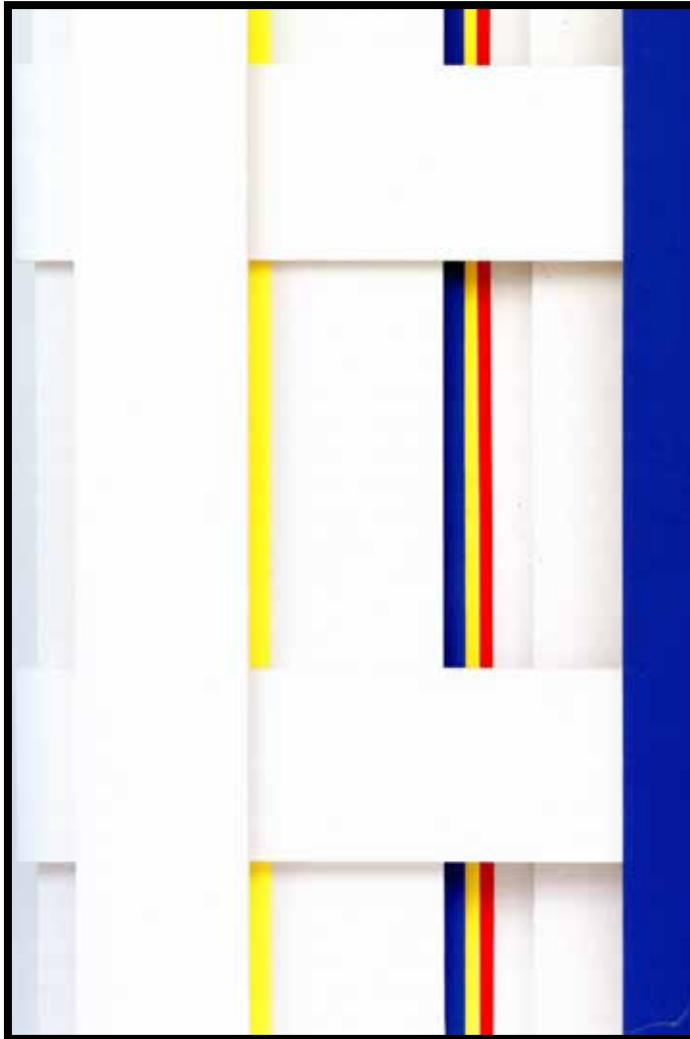

De plattegrond van het paviljoen op het Mondriaanplein is geïnspireerd op het schilderij Compositie 2.

Kunstenaar Jan van Duijnhoven uit Uden.

Mondriaan beoogde de universele harmonie; de juiste verhoudingen probeerde hij tot uitdrukking te brengen, terwijl in het werk van de Udense kunstenaar Jan van Duijnhoven vooral het ultieme licht en de lichtbreking uitgangspunt zijn.

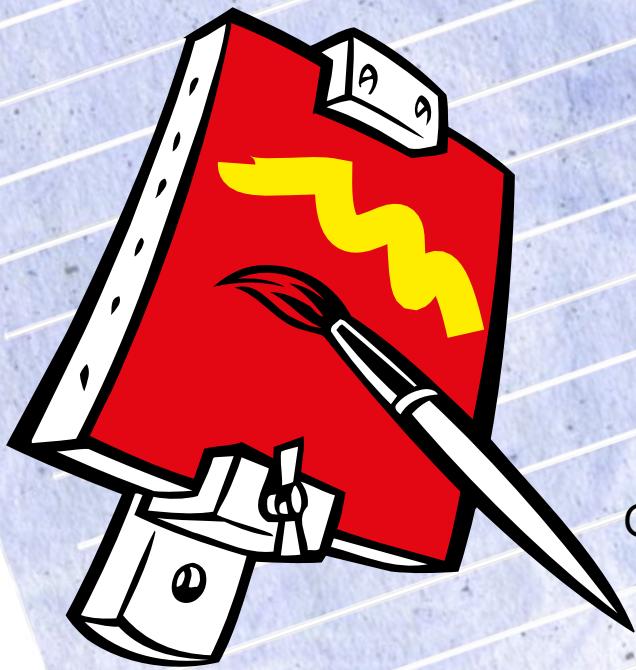

'56-2006 - innerlights'
acryl op doek
8 delen 180 x 123 x 118 cm
2006

Design geïnspireerd op Mondriaan.

VVV-Uden heeft diverse artikelen in het assortiment die, net als op deze pagina, gerelateerd zijn aan De Stijl.

En.... hoe was het voor
jou om deze 10 vragen te
beantwoorden?
Zoek in het Udense
Mondriaanboekje zelf naar de
goede antwoorden.

Ben je inmiddels een echte fan
van Mondriaan geworden?
Wie weet word jij met jouw
eigen talenten en kwaliteiten
oort een beroemde Udense
kunstenaar!

OOK JIJ KUNT DE WERELD
EEN BEETJE MOOIER
KLEUREN! Zeker weten.

Vragen top 10 over MONDRIAN.

1. WAT IS DE VOORNAAM VAN MONDRIAN?
 - a. Klaas.
 - b. Hein.
 - c. Piet.
 - d. Kees.
2. WANNEER IS MONDRIAN GEBOREN EN GESTORVEN?
 - a. 1 januari 1917 - 31 december 2017.
 - b. 7 maart 1872 - 1 februari 1944.
 - c. 31 december 1900 - 1 april 2000.
 - d. 1 augustus 2016 - 1 januari 2015.
3. WELK HUISDIER HAD MONDRIAN?
 - a. Een Poes.
 - b. Een Konijn.
 - c. Een Hamster.
 - d. Een Hond.
4. HOE HEETTE HET HUISDIER VAN MONDRIAN?
 - a. Henny.
 - b. Jenny.
 - c. Bepje.
 - d. Rietje.
5. WAT WAREN MONDRIAN EN VAN GOGH VAN ELKAAR?
 - a. Broers.
 - b. Neven.
 - c. Vrienden.
 - d. Achterneven.
6. WAAR WOONDE MONDRIAN IN UDEN?
 - a. In een Huisje.
 - b. In een Molen.
 - c. In een Boerderij.
 - d. In een Flat.
7. VAN WELKE MUZIEKSTIJL HIELD MONDRIAN?
 - a. Klassiek.
 - b. Hip hop.
 - c. Boogie Woogie.
 - d. Rock.
8. HOE LANG WOONDE MONDRIAN IN UDEN?
 - a. 1 Maand.
 - b. 1 Week.
 - c. 1 Dag.
 - d. 1 Jaar.
9. BIJ WELKE BEWEGING SLOOT MONDRIAN ZICH AAN?
 - a. De Lijn.
 - b. De Kleur.
 - c. De Stijl.
 - d. De Vlaken.
10. WELK UDENS GEBOUW HEEFT MONDRIAN GESCHILDERD?
 - a. De Slingerkoeffabriek.
 - b. De Petruskerk.
 - c. Het Mondriaanhuis.
 - d. De Molen van Jetten.

Literatuur.

Maak als een echte dichter een ELFJE over Piet Mondriaan. Een elfje is een eenvoudig en kort gedicht, dat bestaat uit elf woorden.

De woorden worden als volgt verdeeld:

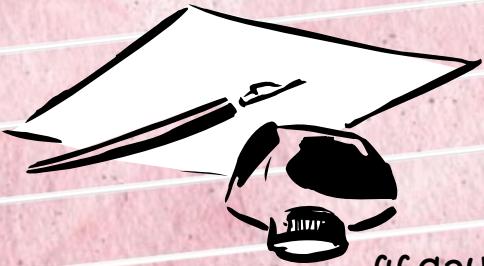
- de eerste dichtregel: één woord
- de tweede regel: twee woorden
- de derde regel: drie woorden
- de vierde regel: vier woorden
- de vijfde regel: één woord, dat het gedicht samenvat

Probeer op deze manier maar eens een gedichtje te maken. Zo ben je bezig met het schrijven van POEZIE.

Denk goed na wat jij belangrijk vindt om in 11 woorden te vertellen over Piet Mondriaan.

Literatuur: schrijf een eigen leuk, spannend "droom"verhaal over Piet Mondriaan. Maak er tekeningen bij. Lees het voor in je klas, aan je vriendjes of aan je ouders. Zo ben je ineens een schrijver en illustrator en heb jij je eigen boek gemaakt.

Veel plezier!

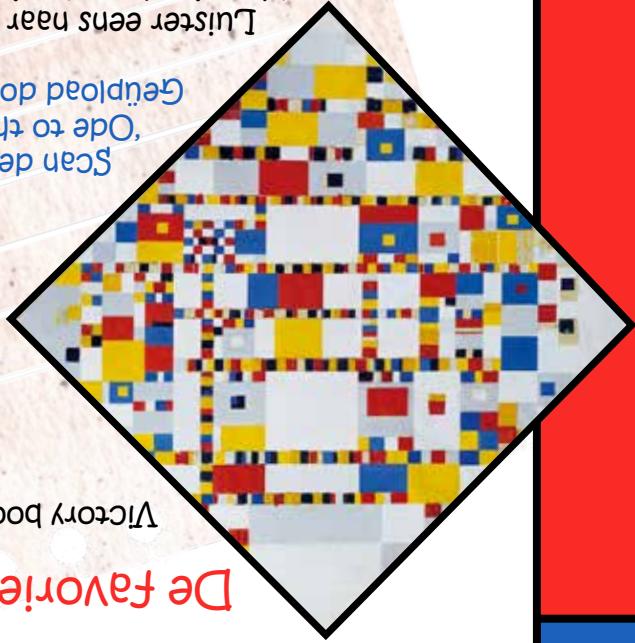
Mondriaan met Lego steentjes.

Heb je thuis of op school een bak met lego steentjes? Ontwerp dan met lego je eigen Mondriaan kunstwerk.

De favoriete muziek van Piet Mondriaan.

Victory boogie woogie: het laatste kunstwerk van Piet Mondriaan.

Scan de code en luister naar 'Ode to the Victory Boogie Woogie', Gepubliceerd door Ruud van Ingen (29 januari 2020).

Luister eens naar de muziek, waar Piet Mondriaan fan van was. Maak je eigen dansje. Welke muziekstijl vind jij leuk?

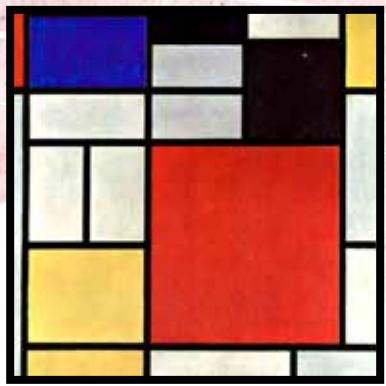
1. Neem een groot stuk wit karton als ondergrond.
2. Verdeel horizontale en verticale zwarte stroken papier/karton op je ondergrond.
3. Schilder allerlei formaten doosjes in de kleuren rood, geel en blauw.
4. Je kunt ook verschillende afmetingen vierkante en rechthoekige stukken papier/karton gebruiken in de kleuren rood, geel en blauw.
5. Maak je eigen compositie door te schuiven met de zwarte lijnen en gekleurde doosjes/vlakken. Zorg dat uiteindelijk alles in evenwicht is. Zo ontstaat er een plattegrond van een stad. Mondriaan zou trots op je zijn geweest!

Ontwerp je eigen Mondriaanstad.

Boekentips:

1. Ga in Uden op zoek naar het gebouwtje op het linkerplaatje. Ook dat is de stijl van Mondriaan.
2. Maak er een schets van en werk deze schets thuis uit met verf tot jouw eigen moderne Mondriaangebouw.
3. Kijk eens goed naar plaatje 2 en 3. Ga aan de slag met verf, papier/ karton of stukjes tape en maak zo je eigen moderne schilderij a la Mondriaan.
4. Meer weten over Piet Mondriaan: kijk rond op internet, wikipedia, www.mondriaan.nl
5. Het kunsttijdschrift DADA (Plint) met een uitgave over Mondriaan (9.95 euro). Hierin vind je informatie en ideeën over Piet Mondriaan voor kinderen van 6 tot 106. (ISBN 078-90-5930-433-8.)
6. Het boek Keepvogel en Kijkvogel, in het spoor van Mondriaan. (Wouter van Reek)
7. Kunstprentenboek: "En toen De Stijl – op bezoek in het atelier". (Joost Swarte, ISBN 978-90-258-7238-0.)

Onderzoek welke stijl jij interessant vindt van Piet Mondriaan.

1. Breng een bezoek aan de Molen van Jetten in Uden en bekijk daarna eens het schilderij dat Mondriaan ervan gemaakt heeft.
2. Maak je eigen schets van deze molen en werk deze schets thuis uit met verf tot jouw eigen Molen van Jetten.
3. Tip: koop bij de Molen van Jetten pannenkoekenmeel of cakemeel en bak thuis je eigen molenpannenkoek of cake. Versier je pannenkoek met lekers in de kleuren zwart, wit, rood, geel en blauw. Alweer een eigen kunstwerk a la Mondriaan! Eet smakelijk.
4. Meer weten over de Molen van Jetten: www.molenvanjetten.nl

Heb jij het Udense boekje over Piet Mondriaan
bekeren en gelezen?
Deze beroemde schilder heeft 1 jaar, van 1904
tot 1905, in Uden gewoond en geschilderd.
Hij schilderde in verschillende stijlen: van
traditioneel naar modern.

Durf je de uitdaging aan te gaan om jezelf te
verplaatsen in de manier van schilderen van
Piet Mondriaan?

Dan is dit activiteitenboek iets voor jou en
misschien ook wel iets voor je ouders.
Wij wensen je veel creativiteit, inspiratie en
vooral veel schilderplezier toe!

De Udense fans van Piet Mondriaan.

mondriaan Activiteitenboek

Ook jij kunt de wereld een
beetje mooier kleuren!
Aan de slag!

